

Vasa
Elektriskas
kundtidning
3 | 23

N

ette

Foto med film
och musik
på vinyl –
det analoga
fascinerar

Mångfald
i arbets-
gemenskapen
funkar

Trygg
digital glädje
för barn

Kaninhoppar- veteraner

**SÄSONGENS
FAVORITPASTA:
SVAMPAR OCH
PUMPA**

FOTO LINUS LINDHOLM

Innehåll

Temaartikeln i detta nummer handlar om intresset för det analoga som blomstrar vid sidan av den digitala boomen. Det är många som önskar sig något lugnt och påtagligt mitt i den digitala ögonblickligheten. Därför är fotografi med film och vinylskivor heta trender just nu och icke-smarta telefoner går åt även bland ungdomar.

- 3 Bra fråga**
Varför fastnar tungan på kall metall?
- 4 Tema**
Längtan efter det analoga
- 12 Babbel**
Likvärdighet kräver handlingar
- 14 Smartare liv**
Barn och det digitala – förena nytta med trygghet
- 16 Ilag**
Kaninhoppningens budbärare
- 20 Aktuellt**
Läs om bl.a. hållbar elöverföring, röjning runt luftledningar, miljövänligare trafik och respekt för örnbö.
- 24 Vasakompetens**
Smartare elanvändning
- 26 Korsord**
- 27 Recept**
Säsongens favoritpasta

Koncernen Vasa Elektriskas kundtidning

Följande Nette utkommer 2/2024
Postadress: PB 26, 65101 Vasa
Besöksadress: Kyrkoeshplanaden 6, 65100 Vasa
Växel: 06 324 5111
Kundtjänst: 06 324 5750, kundtjanst@vasaelektriska.fi
Felanmälningar till Vasa Elnät: 06 324 5710
(24 h, samtalen spelas in)
Internet: www.vasaelektriska.fi
ISSN: 1458-7297

Hållbarhet utvecklas med tiden

Hur företagsansvar uppfattades för tio år sedan är något helt annat än vad begreppet betyder idag. Nu omfattar ordet samhällsansvar, ekonomiskt ansvar och god förvaltning samt miljöansvar.

Miljöansvaret är något som känns närliggande när man ser nyheter om exceptionella väderförhållanden runtom i världen. På Vasa Elektriska har vi sedan länge satsat på förnybar energi, bland annat vindkraft. Samtidigt har vi vid produktion av el och värme ersatt fossila bränslen med biobränslen och byggt ut energilagring. Men det återstår ännu mycket att göra. Vårt mål är att vår regelbundna energiproduktion ska vara kolneutral senast vid slutet av detta årtionde.

Inom koncernen Vasa Elektriska ville vi vässa vårt arbete kring hållbarhet genom att utarbeta en hållbarhetsstrategi och ett hållbarhetsprogram som stöd för den. Vi inledde arbetet med att be om synpunkter av våra intressegrupper, och även vår personal har deltagit aktivt i bearbetningen av strategin. Det som särskilt förväntas av oss är insatser för att säkerställa ekologisk diversitet vid produktionen och distributionen av energi, hållbarhetsstyrning i leveranskedjorna och utveckling av mångfald i arbetsgemenskapen. Dessa är viktiga saker där vi bara kommit en bit på vägen.

Hållbarhet innebär också att man hamnar att lösa utmanande problem, liksom förra vintern. Vad är rätt och rimligt ur kundens perspektiv? Och hur ska man å andra sidan trygga affärsverksamhetens kontinuitet, vilket i sig är grundförutsättningen för allt hållbarhetsarbete? Om företagets framtid är osäker så upphör allt annat arbete också ganska fort.

Hållbarhet är val i vardagen – beslut som jag och du kan ta för en mer hållbar framtid. Mina val är till exempel vindel, klimativänlig fjärrvärme, att cykla till kontoret och att ta tåget när jag reser i jobbet till Helsingfors. Vilka är dina val? Låt oss ta ansvar för morgondagen tillsammans.

Läs mer om hållbarhetsarbetet i vår koncern på sidan 20.

Trevlig fortsättning på hösten!

Olli Arola

Direktör för strategi och samhällsansvar

Produktion: Aller Ideas
Chefredaktör: Mikaela Jussila,
nette@vasaelektriska.fi
Redaktionskommitté: Johan Eriksson, Marko Hakamäki, Mikaela Jussila, Mirja Kohtamäki
Tryckeri: UPC Print
Pärmbild: Kasper Dalkar
Översättare: Jouni Sirén / Intertext

4041 0948
Painotuote

Varför fastnar tungan på kall metall?

Text **ELINA VIRONEN**

Många barn har lärt sig genom bitter erfarenhet att inte sätta tungan mot metall vid minusgrader. Tungan fastnar på metallytan eftersom metall har hög värmeledningsförmåga, dvs. värmen leds från tungan till metallen. När tungan blir kall fryser fuktigheten på tungan blixtnabbt fast på metallytan.

Risken för att fastna med tungan börjar vid fem minusgrader. Att bara rycka bort tungan gör ont eftersom en del av tungans yta rivs av och blir kvar på metallen. Ett skonsammare sätt är att tina upp tungan med varmt vatten.

Som expert intervjuades **Sirkka Rissanen** som är ledande forskare vid Arbetshälsoinstitutet.

Text **SIRKKU SAARIAHO** Foto **MARI LAHTI**

Längtan efter det analoga

Den digitala tekniken möjliggör en massa saker, men många av oss fascineras även av analoga prylar, så som vinylskivor och filmkameror. De ger livet en lugnare takt, koncentration och en känsla av påtaglighet. Insikten att allting inte är möjligt här och nu är förfriskande och nedvarvande på samma gång.

Att fotografera med film är en konstform och livsstil för den grafiska designern Pekka Keskinen, vid sidan av hundar och friluftsliv. Han är glad över att även många unga har hittat intresset. "Ju bättre det går för filmfotograferingen, desto fler unga fotografer med fräscht eget uttryck kommer det fram."

"S om tonåring hade jag en vision om min identitet som fotograf. Jag skulle gå omkring med en gammal Nikon-kamera om halsen och ta svartvita bilder. Det var väl arketypen för en tonårskonstnär", skrattar **Pekka Keskinen** från Sibbo.

Hans vision gick nästan i uppfyllelse. Keskinen fick sin första egna kamera i födelsedagspresent i slutet av 1990-talet. Den var en Pentax. Som barn hade han provat en mängd olika konsthobbyer, men fotograferingen var hans stora intresse.

"Intresset tynade ändå bort ganska fort. Jag var för ung. Jag var inte redo för ett så krävande intresse. Det blev nog bilder när man tryckte på avlösaren, men jag hade inget mot konstnärligt uttryck."

Digitala kameror blev vanliga i början av 2000-talet och svepte bort filmerna och filmkamerorna på ett ögonblick.

"I skolan fotade jag med digitala kameror, men det kändes som om det fattades något som jag upplevt med filmkameran."

Tillbaka till framtiden

Tanken att inte kunna leva upp till arketypen av en tonårskonstnär släppte inte Keskinen. Han fick en andra chans att fotografera med film år 2015 när han i källaren hittade en låda med hans gamla Canon AE-1-kamera och en massa negativ och papperskopior.

I lådan fanns också de svartvita bilderna som han hade framkallat i tonåren. Det fick honom att tänka på alla iPhones som han hade haft sönder under de senaste åren. Där rök också alla bildminnen.

"Det grämde, väldigt mycket. Men de gamla pappersbilderna fanns kvar. Speciellt rörande var det att se bilder på min första hund Saaga som valp."

Att ha kvar gamla minnen var tilltalande och tankeväckande. Varför skulle man inte kunna fotografera med film igen?

"Jag satte i gång nästan med det samma. Jag tänkte att nu ska jag ta revansch på min förlorade image som tonårskonstnär."

Det kom lite som en överraskning för Keskinen hur många det var som också intresserade sig för filmfotografering. Somliga hade hållit på med det hela tiden. Han var inte heller den enda som hade fått nog av det digitala och ville ha filmen tillbaka. Det var många som berättade en likadan historia.

Bitarna föll på plats. Keskinen hade blivit grafisk designer och arbetade som visualist. Det hade gjort hans uttryck mer visionärt.

När allt flera skaffade digitala kameror hade många låtit sin gamla utrustning gå vidare till återanvändning. Det fanns riktigt fina kameror att få till vrakpris.

"Jag kunde köpa kameror som jag inte haft råd med som yngre. Vilket momentum! Jag plåtar fortfarande med samma entusiasm."

Kamera som amulett

Keskinen tycker att det på många plan är något autentiskt över att fotografera med film. Bilden är fysisk och haptisk: man kan röra i den. Den håller sig länge utan speciella lagringsmedia, och man bestämmer själv om och hur den ska delas med andra.

Efter att Keskinen hittade sina gamla pappersbilder har han haft en kamera med sig nästan jämt. Lämnar han den hemma stöter han säkert på någonting intressant som han skulle vilja fotografera.

"En kamera om halsen är som en amulett som man kan tillkalla fotograferingens gudar med och be dem om att skicka bilder att ta."

Keskinen har fortfarande en svartvit film i sin kamera.

"Den har ännu kvar den ursprungliga visionen. Bara nyanser av svart och grått, ytor och ljus."

Keskinen framkallar sina filmrullar och tar fram papperskopiorna själv. Det är en så viktig del i den kreativa processen att han inte vill överlåta den till någon annan.

"Negativ är lätta att framkalla. Filmen ska laddas i framkallningsdosan i mörker, men det behövs inget mörkrum för det. Jag skannar och digitaliserar filmen."

Av största delen av sina bilder framkallar Keskinen bara negativ. De förvarar han i ett arkiv där han lätt kan återkomma till dem.

Sinneslandskap

När Keskinen återupptäckte fotograferingen blev han först fascinerad av ögonblicksfotografen som fått intryck från **Henri Cartier-Bresson**, också kallad fotojournalistikens fader. Därefter kom porträttfotografen. Faserna varar i några år. Nu är han intresserad av bland annat havsutsikter.

"Jag fotar långsamt, 1–3 rullar i månaden. Ungefär tio procent av bilderna lyckas, av dem är ett tiotal någorlunda bra och en är något som skulle kunna framvisas. Det blir man också van vid."

Vid sidan av normala svartvita filmer använder Keskinen ibland riktigt udda specialiteter, så som en italiensk film vars bäst före-datum gick ut på 1970-talet. Den fångar bara blå våglängder.

"Den har fläckar som ser ut som ljusläckage. Bilderna ser slumpmässiga och drömliga ut."

I somras förenade Keskinen sina två intressen: paddling och fotografering. Han kände ett måste att övernatta på Söderskärs fyr i Borgå skärgård. Han beskriver paddlingen över havet och natten ute på det öde skäret som en nästan andlig upplevelse. Det viktigaste var ändå fotograferingen.

"Bilderna blev precis sådana som jag älskar. De är som tagna direkt från mina tankar och drömmar. Det blev en upptäcktsresa där jag uttrycker mig själv med fotografi. Jag kan sitta och titta på dem hela vintern igenom och grubbla över vad det är som fascinerar mig i dem." ●

Keskinens grej är fotografering i svartvitt. Han framkallar filmer-
na och gör pappersbilderna själv.

Keskinen samlar inte kameror, utan de
är bruksföremål. "Oftast har jag en
Olympus OM-2, som är en bra och väl-
digt vacker kamera. Leica M4 är tung,
men den är trevlig att ha med sig och
otroligt vacker."

4 förklaringar till den analoga boomen

1

Ekon av nostalgi

Visst är det fantastiskt att sitta på golvet, höra **Elton Johns** *Captain Fantastic* klinga från en vinyl-LP som snurrar i skivspelaren, öppna skivomslaget och försjunka i det samt i sånghäftet och postern. Skivan knastrar och sprakar lite. Det ger en stämning som man inte får av digital musik. Just det är något som många längtar efter.

"Analogt och digitalt är inte nödvändigtvis varandras motsatser, utan de är ofta olika produkter och tjänster. De unga ser dem som helt olika saker. De kan också ha en materiell och immateriell skillnad", säger **Terhi-Anna Wilska** som är konsumtionsforskare och sociologiprofessor vid Jyväskylä universitet.

När man lyssnar på vinyl lyssnar man inte bara på musik utan även på själva skivan, hur den låter.

"Jag ser intresset för det analoga som en del av retroboomen. Där syns en viss nostalgi, en slags längtan efter det förflutna. Det är heller inte bara de unga som tänder på det analoga, utan kanske snarare de i medelåldern."

FOTO ISTOCK

2

Värdet i det autentiska

Den analoga boomen visar på välståndet i Finland. Det finns massor med bra prylar till salu, från 1970-talet och från ännu längre tillbaka i tiden. Ofta är de gamla skivspelarna, radiomottagarna, klockorna och kamerorna helt fungerande eller i alla fall reparerbara. De kan också ha en historia, kanske kopplad till ens egen familj.

"Det autentiska hos prylar började trenda redan före corona. Äkta, ursprungliga saker står nu högt i kurs."

Wilska hänvisar till en antropologisk konsumtionsforskning som säger att en varas identitet kan förändras med tiden. Ett bruksföremål kan bli en estetisk prydnad eller ett samlingsobjekt. Varan fortsätter sin livscykel fast dess betydelse för människan förändras.

Analogintresset handlar ändå inte bara om vintage. Exempelvis har man aldrig slutat tillverka vinylskivspelare: det är bara efterfrågan som har varierat.

3

Motkraft till teknostressen

För många är det analoga ett alternativ till det hektiska digitala livet som fokuserar på omedelbar belöning.

Wilska pratar om en så kallad kulturell fördröjning: att en teknologisk förändring sker snabbare än vad vi kan hantera. Teknostressen däremot är känslan av att man inte hänger med i utvecklingen fast man gör sitt bästa.

”Utvecklingen är för snabb för vår hjärna. Att inte kunna kontrollera den gör oss utmattade.”

Ändå har vi knappast någonsin haft så mycket fritid som nu. Avigsidan är, tycker Wilska, att den har blivit lika jäktig som arbetslivet.

”Sinnet får inte tid att vila. Därför vill många ha lugnande hobbyer där man blir uppslukad och måste koncentrera sig. Det är absolut bra att intressera sig för något som får en att sakta ner.”

4

Beröringens kraft

De som läser pappersböcker betonar hur boken känns, dess tyngd, visualitet och doft. Hur man bättre uppfattar bokens omfång och hur lätt det är att återkomma till vad man läst. Allt det här är haptik, effekter av konkret beröring. Den är kärnan i det analoga.

I USA och Storbritannien har försäljningen av papperskartor ökat med över hundra procent under de senaste åren. De är populära i synnerhet hos millennie- och Z-generationerna. Det ska till en riktig karta för att resan ska kännas äkta, skriver *Wall Street Journal*. En papperskarta ger en känsla av äventyr. Dessutom är de ofta överskådligare än att kisa på den lilla skärmen och befriar en från att glo på telefonen hela tiden.

Papperskartorna lever kvar även i Finland där skogsutflykter är en folksport. Även båtfolket har sjökort på papper med sig, för säkerhets skull.

Varva ner och gör själv

Många saker som idag är digitala gjorde man för inte så lång tid sedan för hand. Att göra dem "på det gamla viset" känns nu befriande, och till och med trendigt.

VACKRA BOKSTÄVER | Nuförtiden behöver man inte en penna ens när man skriver på köpekontraktet för sin bostad. Just därför är det så fascinerande med en vacker handstil och handskriven text. *Handlettering* är inte samma sak som välskrivning eller kalligrafi, men den lånar friskt från båda delarna. Den görs vanligtvis med olika tuschpennor. Handlettering är medryckande. Ju mer man lär sig, desto mer vill man fördjupa sig i detaljer, så som bågarna i ett L eller M.

ORIENTERING | Den som har glömt bort hur man använder karta och kompass kan gå en kurs hos en orienteringsklubb för att återfinna kunskapen. Samtidigt öppnas portarna till alla orienteringsevenemang som hålls nästan överallt. Behöver man en plats att komma bort från vardagens bekymmer är skogen ett oslagbart val. Att kunna läsa karta är en nyttig färdighet för alla. Läs mer på suunnistusliitto.fi

FOTOALBUM | Vore det på tiden att göra ett fotoalbum? Inte ett sådant som man beställer på nätet och får levererat som en färdig bok, utan ett där man själv samlar foton och skriver för hand: *Axel, Tobias och Aino på sommarstugan, 2023*. Fast man fotar digitalt kan man låta göra papperskopior av de bästa bilderna. Valet är inte alltså lätt, men det är inte heller meningen att göra albumet klart med en gång, utan man fyller på albumet steg för steg och lämnar det efter sig till nästa generation.

VYKORT | Tänk på känslan av att få ett vykort! Eller att själv skicka ett: först välja ut ett passande kort, sedan tänka ut texten, skriva ner den för hand och lägga kortet i brevlådan. Ett vykort känns personligt och genomtänkt. Man får lust att bevara det, kanske till och med ställa fram det. Vill du maxa vykortsglädjen kan du bli medlem i internationella Postcrossing.com. Där finns redan över 18 000 andra finländare.

PAPPERSKALENDER | En papperskalender prasslar av analog glädje. Forskning visar att handskrivna kalenderanteckningar fastnar bättre i minnet. Dessutom tänker man ofta bättre och klarare om man skriver ner sina tankar för hand. En bonus är också att papperskalendern inte stör en genom att ständigt skicka påminnelser, vilket minskar på stressen.

FOTO MARI LAHTI

Lupu Pitkänen är glad över att ungdomar har hittat vinylformatet. "De har ju inte nödvändigtvis egen erfarenhet av musik i fysisk form. Vinylskivan är en ny, spännande grej för dem."

Välkommen tillbaka, vinylskivan

Lupu Pitkänen har återinfört en industri i Finland som lades ner för nästan 30 år sedan. Vinylskivorna pressas på samma sätt som tidigare, men nu satsar man på kolneutral produktion.

Helsingin Levypuristamo eller Helsingfors skivpresseri startade kommersiell produktion i början av i år. Företaget grundades år 2021, men det tar sin tid att bygga en ny fabrik.

Nu rullar maskinerna i Byholmen i Helsingfors så som VD:n och grundaren **Lupu Pitkänen** hade planerat. Kunderna har varit många, och i somras blev man färdig med att finslipa produktionen.

"Marknaden var inte tom. Finska artister och band hade hela tiden låtit tillverka skivor i utlandet. Men de kommer inte till oss automatiskt, utan det kräver säljarbete", säger Pitkänen.

Målet är att i år leverera 100 000 vinylskivor.

"Vi kommer nästan i mål."

.....

Inspirationen till att grunda företaget kom från den växande populariteten för vinylskivor som började på 2010-talet. Då fanns det ingen skivtillverkning i Finland. Pitkänen märkte att det dök upp skivfabriker i grannländerna och på andra håll i Europa.

"Jag tänkte att det var märkligt att ingen startar ett skivpresseri i Finland."

Det började se ut som att Pitkänen var tvungen att ta saken i egna händer. Han var redan en erfaren företagare då: Han hade börjat med en musikkarriär som 20-åring och byggt upp ett skivbolag som fokuserade på elektronisk

musik. Senare hade han gått över till IT-branschen och haft ett företag inom området datorhallar och datacenter.

"Vi sålde företaget till Sverige, och det blev pengar över till skivpressen. Det underlättade beslutet."

Han var inte nervös inför att börja en ny verksamhet.

"Jag hade en passande bakgrund, och vid fyrtio orkar man fortfarande starta nytt", skrattar Pitkänen.

.....

Miljöhänsyn är viktig för Pitkänen. Finskillverkade vinyler har ett mindre koldioxidavtryck än importerade eftersom transporterna blir kortare. Men ännu viktigare är det att tillverkningen sker kolneutralt.

"Att tillverka en vinylskiva slukar mycket energi, för det behövs ånga och kylenergi."

Pitkänen's företag använder uteslutande förnybar energi: vindel och lokalproducerad biogas. Spillvärmen återvinns. På det sättet har hela tillverkningsprocessen gjorts kolneutral.

"Jag ville att vinylformatet ska ha ett existensberättigande även i framtiden. Det var inte självklart då tillverkningen förbrukar en massa fossil energi."

Pitkänen har tänkt länge på vinylskivans överlevnad som format. Den har vunnit över CD:n som i sin tur verkar vara på väg att utplånas av digitala musiktjänster, så som Spotify.

"Det kan hända att vinylskivan blir det enda fysiska musikformatet. Jag kanske är partisk, men jag hade inte grundat företaget om jag inte tänkte så."

Flest sålda vinylor i Finland 2022

1. Ghost: Impera
2. J. Karjalainen: Soulavaris
3. HIM: Greatest Love Songs Vol. 666
4. Harry Styles: Harry's House
5. Hurriganes: Rock And Roll All Night Long
6. Nightwish: Oceanborn
7. Amorphis: Halo
8. Apulanta: Kolme
9. Huora: Älä luovuta
10. The Hellacopters: Eyes Of Oblivion

Källa: Musiikkituottajat – IFPI Finland ry

Gallup

Vad tycker du om vinylskivor?

76%
Toppen!

24%
Museiföremål

Enkäten ägde rum på Vasa Elektriskas Instagram Story. Den besvarades av 1 607 personer.

Fixa dina prylar

En del av det fina med analoga apparater är att de kan repareras. Ett fel betyder oftast inte att apparaten måste slängas. Hittar du en gammal skivspelare på vinden så högst sannolikt fungerar den fast en rengöring och en ny nål är på sin plats efter en flera decenniers slumrande tillvaro. Bra reparatörer kan till och med komma och avhämta apparaterna.

Om du misstänker att en gammal filmkamera kanske behöver servas innan du tar i bruk den, lät åtminstone rengöra den.

Det ökade intresset för analoga prylar har skapat köer hos reparationsverkstäder. Att vänta hör till saken, det är en del av det analoga. Som belöning kommer känslan av att man har gjort rätt. Man har låtit fixa en gammal och hållbar apparat och satsat på någonting som ger en glädje.

FOTO ISTOCK

Digital fasta med dumb phone

Vanliga, icke-smarta, mobiltelefoner eller dumb phones har traditionellt varit populära bland äldre människor. Det räcker att man kan ringa till och från den och kanske skicka och ta emot sms.

En annan grupp som gärna använder icke-smarta mobiler är de som jobbar utomhus. De behöver en telefon som är pålitlig och fungerar säkert även vid minusgrader.

Ute i världen har man märkt att icke-smarta mobiler ökar i popularitet även hos andra användargrupper. Först ut var de som föredrog en minimalistisk livsstil. Nu köps de av Z-generationen

som en andra telefon för stunder då man vill stänga av bruset från sociala medier.

Fenomenet märks också hos oss. **Jyri Helistö** som är säljchef för telekomprodukter hos Gigantti berättar att försäljningen av icke-smarta mobiltelefoner ökade under sommaren. Speciellt populära var klassikerna, så som Nokia 105 och Nokia 2660.

"De har hittat en ny, yngre målgrupp. Allt fler köper dem som andra telefon som de har vid sidan av smartmobilen när de vill ta en paus från den digitala störtfloden och återställa balansen i vardagen", funderar Helistö.

Likvärdighet kräver handlingar

Att behöva dölja ens olikhet tär på människan men också på arbetsförmågan. Det är viktigt att var och en kan känna sig uppskattad på jobbet och i andra sociala miljöer, säger Dakota Robin, som utbildar inom området mänskliga rättigheter.

Text **ELINA VIRONEN** Foto **HELI BLÅFIELD**

Mångfald och inkludering har fått en allt större roll i arbetslivet under de senaste åren. Det syns även i **Dakota Robins** kalender. Efterfrågan på utbildningar om likställighet är större än vad företagaren hinner ge. Ännu för fem år sedan var det helt annorlunda.

”Då kunde företagen säga att det inte angår dem, eftersom de var verksamma till exempel inom industrin eller handeln. Man insåg inte vad inkludering och mångfald betyder, att de angår alla företag som har personal”, säger Robin.

Mångfalden på jobbet gynnar bl.a. kreativiteten och lönsamheten.

Nu satsar företag i alla branscher på likabehandling. Man har märkt att det inte bara ger bättre trivsel på arbetsplatsen utan också bättre resultat. Om en medarbetare känner sig diskriminerad eller tvungen att till exempel dölja sin minoritetsbakgrund kan det leda till minskad arbetseffektivitet eller ökad sjukfrånvaro.

”Inkludering innebär alltså ökad lönsamhet för företaget”, påminner Robin.

Enligt Arbetshälsoinstitutet ger mångfald på arbetsplatsen en positiv inverkan på organisationens kreativitet, lönsamhet och attraktivitet som arbetsgivare. Mångfald innebär att det i personalen finns medarbetare med bland annat olika ålder, kön, sexuell läggning, kulturell bakgrund, religion, utbildning eller familjebakgrund.

I Arbetshälsoinstitutets mångfaldsbarometer från 2020 uppgav tio procent av svararna, som alla jobbade med personalfrågor, att de hade upptäckt diskriminering på grund av utländsk bakgrund eller kön vid rekrytering. Å andra sidan hade man försökt göra rekryteringen mer jämlik genom att utbilda rekryterare och införa anonym rekrytering.

Utbildning ger färdighet

Att bara anställa människor med olika bakgrund ger inte automatiskt mångfaldens fördelar. Det behövs också inkludering: aktiva insatser för att alla ska känna sig godkända, uppskattade och psykologiskt trygga i arbetsgemenskapen.

Om man exempelvis anställer flera kvinnor till en mansdominerad arbetsplats, men inte anpassar arbetskulturen till att ta hänsyn till dem, kan stämningen på arbetsplatsen försämrast och mångfalden ökar.

”I det fallet skulle inkludering kunna innebära att man till exempel också bjuder in kvinnorna till kvällens fotbollsmatch i stället för att utgå från att de inte är intresserade av fotboll.”

Att utbilda personalen är ett bra sätt att börja bygga ett mer inkluderande arbetsklimate. Kunskapsnivån påverkar hur var och en kan stå upp för likabehandling.

”Om man hör en kränkande kommentar i kafferummet men inte kan argumentera varför det är fel kan det vara svårt att ingripa i situationen.”

Mångfald som tillgång

Mångfalden är en resurs som har hjälpt mänskligheten att överleva. Exempelvis har man bland ursprungsfolken fördelat arbetsuppgifterna enligt individernas styrkor i stället för ålder eller annat.

”Barn var duktigare på att klättra upp i träd för att spana, och därför tog man dem med på jakt. Det var det optimala teamet.”

Robin uppmuntrar företagsledarna till nytänkande när det gäller sådana behov hos personalen som man i det finländska samhället traditionellt sett som problematiska, som till exempel bönestunder under arbetsdagen.

”Rökpauser var inte heller lagstadgade, men man har möjliggjort dem eftersom det i slutändan gagnade majoriteten.” ■

Dakota Robin

32-årig företagare och DEI-konsult. DEI är en förkortning av orden diversity, equity och inclusion som betyder mångfald, likvärdighet och inkludering.

Har transbakgrund. Har tidigare utbildat erfarenhetsexperter.

Ger utbildningar i mångfald och inkludering för företag i Finland och utomlands. Har tio års erfarenhet av grupputbildning. Samarbetar med ett hundratal organisationer i år.

Till hälften finländare, till hälften turkisk kurd. Bor i Helsingfors.

3
SÄTT ATT
UTNYTTJA DET
DIGITALA

Barn och det digitala – förena nytta med trygghet

Idag föds barnen i en värld som är full av olika digitala apparater och tjänster. Hur kan de dra nytta av digitaliseringen och minimera dess risker?

Text **ELINA VIRONEN** Foto **ISTOCK**

Det digitala har på kort tid blivit en väsentlig del av barnens liv. De blir tidigt bekanta med den digitala världens roliga och nytiga sidor. Å andra sidan har man vidtagit en mängd åtgärder för att skydda barnen mot dess skadliga sidor. Exempelvis förbjuder EU:s rättsakt om digitala tjänster, som trädde i kraft i slutet av 2022, marknadsföring som är riktad till barn.

Barn behöver också skydd mot olämpligt innehåll i den snabbt förän-

derliga digitala världen, säger **Maija Puska**, expert på kommunikation och pedagogik hos Unicef Finland.

”Vi har åldersmärkningar på spel och filmer, men tjänster med artificiell intelligens, så som ChatGPT, och chattbottar, har inte det”, säger Puska.

De vuxna ska ge barnen färdigheter att läsa medier och använda artificiell intelligens. Det är också viktigt att veta hur man skyddar sin integritet på nätet. Ett enkelt sätt är att öppna ett inkognitofönster när

1 Stöd för inlärning

ATT SPELA KAN sporra till att lära sig nya saker. Många finländska barn som börjat lära sig läsa har fått hjälp på traven av spelet *Eka-peli* som Jyväskylä universitet och Niilo Mäki-institutet utvecklat. Spelet finns för både dator och mobila apparater.

Många skolor har idag skärmläsare som läser upp texten på skärmen, vilket hjälper de elever som bäst lär sig auditivt. Teknologin är användbar även för barn som har utmaningar med inlärning.

”Det kan vara lättare för de som har läs- och skrivsvårigheter att läsa när texten visas i små bitar på skärmen. Där är radindelningen annorlunda än i en bok”, säger Puska.

Vid Stanford-universitet i USA utvecklas glasögon med AR eller förstärkt verklighet som ska hjälpa autistiska barn att lära sig hur olika ansiktsuttryck och känslor hänger ihop. Teknologin kan alltså hjälpa barn att nå upp till samma utgångsläge som andra. Å andra sidan har inte alla barn lika möjligheter att använda teknologin.

”Globalt sett har flickor, barn med funktionsvariationer och barn som har det socioekonomiskt illa ställt de sämsta möjligheterna att utveckla sina digitala färdigheter. Vi borde garantera alla barn grundläggande data- och kommunikationstekniska kunskaper för att de ska kunna studera vidare. Det är också viktigt för att hitta arbete”, säger Puska.

...

man använder webbläsare.

Laura Halenius, expert hos Sitra, påpekar att vi som användare av digitala tjänster inte har makt över vem som samlar information om oss och för vilket ändamål.

”Bakom stora reklamfinansierade tjänster, som Google eller Facebook, finns ett enormt nätverk som arbetar med artificiell intelligens och säljer sin information vidare. Nätverket är så komplext att ingen vet var informationen till slut hamnar”, säger hon. ■

2 Virtuella vänner

DIGITALA ASSISTENTER, så som Siri från Apple, Alexa från Amazon eller Assistant från Google, finns sedan länge. De kan styras med mobil eller hemautomation och användas till att starta timern, kolla väderprognosen eller läsa upp en godnattsaga.

Ett nästa steg kan vara digitala assistenter som man skapar en anknytning till, funderar Laura Halenius från Sitra.

”För drygt ett år sedan pratade jag med en forskare i Kalifornien som arbetar för stora underhållningsbolag. De undersökte om vi alla kunde ha en digital vän som till exempel såg ut som Musse Pigg. Den skulle vara ett slags ChatGPT som hjälper oss”, säger Halenius.

Det utvecklas redan mjuka leksaker med artificiell intelligens, som lär känna barnet bättre och bättre. Med tiden lär de sig att läsa upp godnattsagor som är anpassade efter barnets tycke, eller lugna ner barnet om hen får ett raseriutbrott. Halenius påminner dock om att sådana leksaker också är en datasäkerhetsrisk.

”När det är en gullig figur pratar man kanske lättare med den om ännu personligare saker”, tror Halenius.

3 Glädje på fritiden

”NÄR VI PRATAR om digitala apparater vill jag betona vikten av fritt sysslande, lek och tokerier. Apparaterna kan väcka barnens nyfikenhet på omvärlden, göra dem mer delaktiga och medvetna och ge dem bättre möjligheter att bli engagerade och ansvarsfulla medlemmar i samhället”, säger Puska.

Enligt en enkät bland skolelever som DNA lät göra år 2022 har runt 90 procent av förstaklassarna egen mobiltelefon. I och med att mobilerna blivit billigare och teknologiskt mer avancerade har allt fler barn möjlighet att uttrycka sig och förverkliga sin kreativitet med dem.

Med mobilen kan man till exempel filma och redigera videor eller göra musik med olika gratisappar. Ljusbearbningsprogrammet Sound-

trap kan laddas ner från Apples App Store eller Google Play. Garageband är ett gratisprogram från Apple. För redigering av videor finns exempelvis Inshot i gratisversion.

En fin fördel med digitala plattformar är att de gör det möjligt att hålla på med ett intresse oberoende var man bor. Ett barn kan hitta nya vänner bland andra som spelar samma spel på nätet. Det kan också vara lättare att uttrycka sina känslor genom att skriva.

”Man kan ha lättare att uttrycka sina känslor med till exempel mem och emoji. Jag har sett meningsutbyten där man grälar med bara mem”, säger Puska.

Hur man håller på etiketten och kommunicerar på ett artigt sätt på nätet kan barnet öva genom att chatta med en trygg vuxen.

Text **ELINA VIRONEN** Foto **KASPER DALKARL**

Kaninhoppningens budbärare

De passionerade kaninhopparna Frida Åbacka och Alma Westerlund vill förändra bilden av kaninen som sällskapsdjur: den vill inte bara sitta i bur, utan den längtar efter liv och rörelse. De två har kaninerna att tacka för sin vänskap, och intresset har också fört samman en större grupp viktiga människor.

Frida Åbacka med
sin kanin Tara

Alma Westerlund
med sin kanin Tuwa

Finska mästerskapet i kaninhoppning 2023 hölls i Malax. Frida Åbackas och Alma Westerlunds kaniner tävlade i högsta klassen. Westerlunds kanin Tuwa vann mästerskapet för femte gången i rad. Tävlingsandan står inte i vägen för vänskapen: kvinnorna säger sig vara glada över varandras framgångar.

Kaninhoppning sker på kaninernas villkor. Ibland tar de det lugnt, som Teresa Limnells kanin till vänster, ibland är det full fart under fötterna, som på Meya Henrikssons kanin på bilden. Finlands Kaninhoppare rf. är en del av Team Vasa Elektriska i år, dvs. de sponsras av Vasa Elektriska.

Kaninintresset ger nya vänner. På bilden Ester Ahlberg och Alma Westerland.

Saaras kanin Nuppu njuter av närhet.

Alma: "Det sägs ofta att kaninerna är någonting mellan katt och hund. De kan lära sig saker som hundar, men de är självständiga som katter. Jag skulle hoppas att fler kaninägare insåg att kaninerna inte bara behöver sitta i buren utan man kan också göra saker med dem. Och att kaninhoppningen skulle vara en större sport i Finland. Nu är vi kanske ett hundratal.

Frida: "I Sverige har de kommit längre med kaninhoppningen. Jag har hämtat min kanin Wilhelm därifrån. Han är en korsning av hopparkaniner. Hans föräldrar och deras föräldrar höll på med hoppning. Wilhelm tävlar i de lägre klasserna, men hans dotter Tara tävlar jag med i den högsta klassen."

Alma: "Min kanin Tuwa är Taras syster. Hon är femfaldig Finlandsmästare i kaninhoppning. Därmed har hon nått den högsta möjliga nivån i Finland, men jag tänker fortsätta tävla med henne så länge vi båda tycker det är roligt.

....

Frida: "Det märks på kaninen när den njuter av någonting. Då hoppar den i luften av bara glädje. Om kaninen inte vill hoppa över ett hinder så vägrar den att röra sig. Innan jag visste vad kaninhoppning är byggde jag för min kanin samma slags hinder som man har i agility för hundar, till exempel plankor och tunnlar. Sedan läste jag om kaninhoppning i en bok. Där har man hinder av olika höjd och längd som kaninen ska hoppa över."

Alma: "Jag började med kaninhoppning hemma genom att bygga hinder för min första kanin av sandleksaker. När jag googlade lärde jag mig att kaninhoppning är en riktig hobby. Jag började gå i kaninklubben hos 4H i Malax när jag var elva."

Frida: "Jag började också i 4H-kaninklubben i Närpes år 2017. Klubbledaren

föreslog att jag skulle delta i en klubbedarutbildning i Tammerfors. Det var då jag träffade **Alma**."

Alma: "När jag träffade **Frida** på tåget sa klubbledaren att ni två är bästa vänner. Ni vet det bara inte än. Efter utbildningen började vi ses på kaninevenemang och träna kaninhoppning tillsammans. Så småningom blev vi bästa vänner."

Frida: "Jag gick gymnasiet i Vasa för att kunna tillbringa mer tid med Alma. Nu studerar vi på olika orter, Alma i Jakobstad och jag i Vasa, så vi träffas mer sällan. Men vi är i kontakt varje dag. Ledarutbildningen gav mig inte bara en bästa vän utan också en grupp andra människor med samma intresse som jag går på tävlingar med och håller kontakt med i kaninväg."

Alma: "Det är trevligt att få råd och stöd från gruppen till exempel när ens kanin är sjuk. Vi är fem som har varit med från början och ett par som har kommit med senare. Den äldsta av oss är 35 år och den yngsta är min lillasyster som är 12. Många slutar med kaninhoppning när de kommer till högstadiet eftersom det kanske inte är så coolt. Jag har också skämts ibland över att berätta om det eftersom så få vet nåt om det. Men ingen har skrottat, utan alla har varit nyfikna."

....

Frida: "Idag som 20-åring känns det som att det bästa med den här hobbyn inte är själva kaninhoppningen utan allt omkring, till exempel människorna. Det vore svårt att sluta med kaninhoppning eftersom det är en så stor del av ens liv. På sommaren är det tävlingar varannan helg och på vintern en gång i månaden. Jag har en Instagramsida om kaniner och följer andra nordiska kaninintresserade."

Alma: "Det är kul när någon på Instagram frågar om kaninhoppning el-

FAKTA

Kaninhopparna

- * **Frida Åbacka**, 20, och **Alma Westerlund**, 20, är medlemmar i Finlands Kaninhoppare rf. Föreningen har cirka 1 400 följare på Facebook.
- * Tävlingar i kaninhoppning organiseras på flera orter i Finland. Westerlund och Åbacka har tävlat med sina kaniner i bland annat Salo, Björneborg, Åbo, Jyväskylä och Seinäjoki. De åker till tävlingar tillsammans med andra kaninhoppare från sin hembygd.
- * 4H-förbundet i Finland organiserar kaninklubbar där man kan lära sig om kaninhoppning eller kaniner som sällskapsdjur. Åbacka är klubbledare i Vasa och Westerlund i Jakobstad.
- * Lär dig om kaninhoppning på kanihyppaajat.weebly.com/kanihyppyn-abc.html

ler berättar att hen är intresserad av att börja med kaninhoppning. Det motive-
rar till att fortsätta. Jag har två klubbar i Jakobstad. I den ena blir vi bekanta med kaniner och hur de ska skötas, och i den andra lär vi dem att gå i sele och koppel och tränar hoppning. Deltagarna är mellan 7 och 12 år."

Frida: "De som går i klubben är för det mesta flickor, men ibland har vi också pojkar med. Det är jätteroligt! Kaninhoppning passar alla."

Alma: "Jag skulle hoppas att också äldre människor hittade till den här hobbyn. Det viktigaste är att tillbringa mycket tid med sin kanin när den är liten. Då lär den sig att lita på sin ägare." ●

Hållbar elöverföring

Att planera och bygga ett elnät på ett hållbart sätt är en balansgång mellan miljöansvar och socialt och ekonomiskt ansvar, säger Aleksi Tyni som leder nätplaneringsteamet hos Vasa Elnät.

Text **ELINA VIRONEN** Foto **LINUS LINDHOLM**

1 Hur syns hållbarhetstänket hos Vasa Elnät?

"Hållbarheten kan delas upp i tre områden: socialt ansvar, ekonomiskt ansvar och miljöansvar. För oss på Vasa Elnät innebär det sociala och ekonomiska ansvaret att vi ska erbjuda våra kunder tillförlitlig elöverföring till ett rimligt pris – men samtidigt ska miljöpåverkan vara så liten som möjligt."

2 Vad gör ni för att minimera miljöpåverkan?

"Om det bara går så bygger vi elnätet längs vägar och inte genom skogar eller åkrar för att inverkan på markanvändningen ska vara så liten som möjligt. Dessutom tar vi vid planeringen av ellinjer hänsyn till utrotningshotade djurarter, så som havsörnen, och deras bon. Vi lyssnar också till markägarnas önskemål. Om det till exempel finns ett träd som har ett stort emotionellt värde kan vi göra en omväg runt det.

Att gräva elkablarna under jorden gör elnätet mer väderbeständigt men minskar också deras inverkan på djur. Luftledningarna orsakar fågeldöd när fåglar krockar med dem. Vi försöker förebygga fågeldöden genom att hänga reflexflaggor på elledningarna. I samband med underhållsinspektioner av elledningar förser vi stolptransformatorer med skydd för djur så att till exempel ekorrar inte ska få elstötar när de klättrar i stolpen.

Att lägga hela elnätet i vårt område under jorden skulle kosta enormt. Då vore vi tvungna att höja priserna för elöverföringen. När vi fattar beslut som påverkar miljön måste vi också ta hänsyn till vårt sociala och ekonomiska ansvar."

3 Hur beaktas hållbarhetsperspektivet vid utvecklingen av elöverföringen?

"Vi utvecklar elnätet utifrån kundernas behov. Just nu är luftvärmepumpar, solex och elbilsaddare den stora trenden. Vi bygger ut kapaciteten i elnätet för att vi ska kunna garantera hög kvalitet på elöverföringen även i fortsättningen.

Vi håller på att installera smarta elmätare hos alla kunder. De ger mer flexibilitet i elsystemet och gör det möjligt att utnyttja de förnybara energikällorna i en större omfattning. Dessutom möjliggör de hemautomation som i sin tur gör det lättare att flytta en del av elkonsumtionen till de timmar när elen är billig och producerad ur förnybara källor."

Namn: Aleksi Tyni
Arbetsuppgift: nätplaneringsteamledare
Utbildning: diplomingenjör i elteknik
Familj: hustru
Gör på fritiden: spelar bollspel, umgås med nära och kära, semesterläser böcker och serier

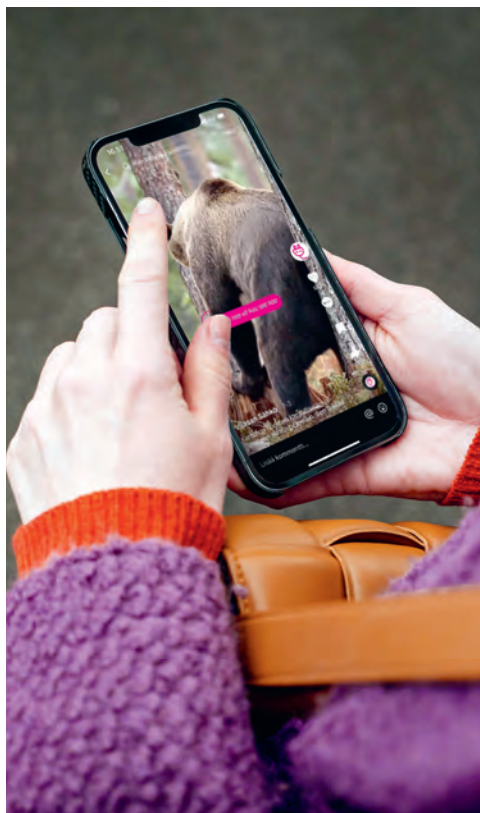

FOTO ISTOCK

Fjärrvärme med el

En allt större andel fjärrvärme produceras med el. Från januari till september 2023 blev 12 procent av fjärrvärme från Vasa Elektriska producerad med el. Produktion av fjärrvärme med elpanna inleddes i Vasa i fjol. I år kommer vår elpannekapacitet att öka.

Följ oss på våra sociala medier.

Underhållning på TikTok

Känner du igen en elapparat på basen av dess ljud? Följ Vasa Elektriska på TikTok och testa hur duktig du är på att gissa vilken grunka det handlar om. Titta också på våra populära djurvideor och tips för den som flyttar in i sitt första egna hem.

På Facebook och Instagram har vi under de senaste veckorna presenterat intressanta fakta om våra kunder och testat hur bra våra följare är på att gissa namn på låtar. Häng med och följ oss du också!

Kundrespons

*"Vårt ärende sköttes med en exceptionell medmänsklighet!
Fortsätt på samma sätt."*

Beröm för röjningsarbete

Att röja längs luftledningar är ett arbete vars betydelse syns när det inte är störningar i elnätet. Röjningen är en tung och utmanande uppgift som utförs av professionella skogsarbetare året om. Arbetet sker med hjälp av röjsåg, långa grensaxar och motorsåg enligt bestämmelser och säkra arbetsmetoder. Också vädret ska vara rätt, säger **Marko Hakamäki**, underhållsplanerare hos Vasa Elnät.

Läs mer om röjning av ledningsgator: vasaelnat.fi/rojningvledningar

FOTO ELTEL

Byte till smarta mätare fortskrider

Vasa Elnäts arbete med att byta till nya smarta elmätare går framåt enligt planerna. Under sommaren monterades nya mätare i skärgården.

Läs mer: vasaelnat.fi/smartmatrare

FOTO ISTOCK

Mer utsläppsfri energi

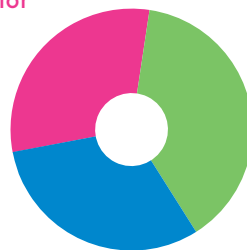
Elen vi sålde förra året fördelade sig på följande sätt enligt energikälla:

30 %

Förnybara energikällor

39 %

Kärnkraft

31 %

Fossila energikällor (inkl. torv)

Se uppgifterna per elprodukt:

vasaelektriska.fi/elensursprung

Den sålda elektricitetens specifika värde på koldioxidutsläppet var 208,4 g/kWh. Vid elproduktionen uppstod 0,98 mg förbrukat kärnbränsle per kWh.

Hur läser du Nette?

Svara på vår enkät och delta i utlottning av tre köks-handduksset från Jokipiin Pellava (värde cirka 25 euro). Delta: vasaelektriska.fi/lasarenkat

Elnätsplanering på naturens villkor

Om en örn byggt sitt bo på ett ställe där en elledning planerats är det elnätet som väjer undan, inte örnen. Ett exempel på detta fick man i somras i Köklot i Korsholm när man upptäckte ett örnbo i ett projekt där Vasa Elnät skulle reparera elnätet. Ledningssträckningen ritades om så att boet fick vara i fred.

Miljön beaktas i elnätsprojekten på många sätt. I Köklot började man

gräva först på hösten för att alla fåglar skulle hinna häcka färdigt. På vintern förebyggs arbetsmaskinernas inverkan genom att köra när marken är frusen, och i skärgården tar man sig fram på isen när det går.

Miljöhänsynen syns också i valet av material för bland annat nya elstolpar. Där används NTR-A-trästolpar som uppfyller kriterierna från Nordiska Träskyddsrådet.

Kolla medelpriset på förbrukad börsel i appen

Visste du att du i Vasa Elektriskas app kan kolla medelpriset på den börsel du förbrukat?

Börselkunder kan följa sitt medelpris t.ex. per dag, vecka eller månad.

Ladda appen: vasaelektriska.fi/app

El minskar trafikens utsläpp

Elbilar hjälper till att få ner utsläppen från trafiken. Det ideala på lång sikt vore att vi byter från personbil till kollektivtrafik och elcykel, säger professor Heikki Liimatainen från Tammerfors universitet.

Hur mycket minskar elbilarna utsläppen?

Elbilarna är 2,5 gånger mer energieffektiva än bilar med förbränningsmotor. De förbrukar alltså 2,5 gånger mindre energi per kilometer.

Varje bil med förbränningsmotor i Finland orsakar 2–3 ton koldioxidutsläpp per år. Det baseras på genomsnittet för utsläpp från personbilar, vilket ligger på 100–150 gram per kilometer, och på medeltalet 15 000–20 000 körkilometer om året.

”Ju nyare bilen är, desto mindre utsläpp ger den per kilometer, men den får också fler körkilometrar om året. Ju äldre bilen är, desto färre kilometer körs den, men utsläppen per kilometer är större”, preciserar **Heikki Liimatainen** som är professor i transport och logistik vid Tammerfors universitet.

I de officiella beräkningarna av Finlands utsläpp är elbilarnas andel lika med noll. Det uppstår utsläpp vid produktionen av el, men de räknas som elproduktionens utsläpp, inte som trafikens utsläpp.

Kan man säga att elbilarna är utsläppsfria?

Produktionen av el – och därmed också

elbilarna – ger upphov till koldioxidutsläpp, men de är betydligt mindre än vad förbränningsmotorbilarna orsakar. Det beror på att elbilarna är energieffektiva och elproduktionen i Finland är jämförelsevis ren.

”I de länder där elen produceras med stenkol kan en elbils utsläpp vara större än hos en bil med förbränningsmotor.”

Man kan ladda sin elbil utsläppsfritt hemma om man har ett avtal med grön el. Elen vid offentliga laddstationer är ofta grönt producerad.

Liksom alla bilar ger elbilarna andra utsläpp när man kör. När däckena sliter mot vägbanan uppstår mikroplaster eller småpartiklar som påverkar luftkvaliteten.

Gruvbrytning av mineral som används vid tillverkning av batterier till elbilar är en belastning för den lokala miljön, å andra sidan innebär oljeborrning en ännu större risk för allvarliga miljöskador. Dessutom utgör transporten av bränslen en stor del av utsläppen från sjötrafiken på det globala planet.

”Mängden av mineraler som behövs för batterierna är mycket mindre, och därför blir det mycket färre transporter och miljöeffekter.”

Hur försöker man minska utsläppen på andra sätt?

Att elektrifiera trafiken är viktigt, men där går det långsamt framåt. Vi behöver mer förnybara bränslen.

”I praktiken betyder det förnybar dieselolja. En syntetisk bensin som skulle kunna blandas med fossil bensin är inte tillgänglig, och det går inte att öka andelen etanol i bensinen från den nuvarande.”

Det är speciellt den tunga trafiken som behöver förnybar diesel eftersom elektrifieringen på den sidan fortskrider långsammare.

Ett viktigt sätt att dra ner på utsläppen är att minska personbilstrafiken. En stor del av utsläppen uppstår från resor på 5–50 kilometer till och från jobbet. Ett alternativ är elcykeln. För att de som pendlar mellan hem och jobb ska byta till kollektivtrafik borde restiden kunna konkurrera med personbilen.

”Kollektivtrafiken kan göras snabbare med till exempel satsningar på spårtrafik eller kollektivfiler och -gator. Eller så kan man göra personbilstrafiken långsammare genom att bygga fotgängarområden i stadscentrum. Tanken är att man kommer direkt fram när man åker kollektivt och blir tvungen att köra omvägar och parkera längre bort när man kör bil.”

Smartare elanvändning

Comsel System i Vasa levererar produkter och tjänster som gör boendet och energiproduktionen grönare. Företaget har 34 år på nacken, men dess historia har bara börjat, tror VD Kristian Heimonen.

Text **ELINA VIRONEN** Foto **LINUS LINDHOLM**

"Vi ingenjörer älskar att lösa problem. Det ger oss energi", säger **Kristian Heimonen**, VD för Vasaföretaget Comsel System.

Han startade företaget för 34 år sedan och är fortfarande hungrig på att leta efter lösningar på energiproblem.

Brännande frågor just nu är hur vi ska kunna minska på utsläppen från elproduktionen och hur efterfrågan och tillgången på el ska kunna jämkas samman när förnybar sol- och vindkraft, vars produktion varierar, ersätter fossila energikällor. Hushållens elbehov följer ju inte alltid vädrets nycker.

Dessutom har energikrisen och högre energipriser gjort att konsumenterna vill hitta sätt att minska på sina elkostnader.

Comsel System har lösningen: en liten apparat som kopplas in på fastighetens elmätare. Med den kan man följa sin elförbrukning och automatiskt flytta elanvändningen till de tidpunkter då priset på elbörsen är lågt. Då är elen oftast också miljövänligt producerad.

"Det går också att koppla in till exempel solceller och elbilsaddare. När jag åker ut till stugan över helgen på sommaren ber jag systemet att ladda bilen med el från solcellerna under veckoslutet."

Comsel System är ett Vasabaserat teknologiföretag som utvecklar energimätningssystem. Företaget är grundat år 1989. Vasa Elektriska blev delägare i Comsel System år 2021.

Meningsfullt arbete

Heimonen tycker att alla har ett ansvar för smart living eller smart användning av resurser. Han försöker också leva som han lär. Familjen har elbil och det smarta systemet styr elkonsumenterna både i sommarstugan och i hemmet.

Att installera styrenheten i elskåpet kostar runt en hundralapp. Den kommunicerar med en mobilapp och visar i realtid hur mycket el som går åt i hemmet. Ofta räcker det att göra folk medvetna om sin elförbrukning för att få dem att minska konsumtionen med runt 20 procent, berättar Heimonen. Han är glad över att genom sitt företag kunna försöka göra världen till en bättre plats.

"Jag tar det här ganska personligt. Det är inte bara ett arbete utan något som jag verkligen tror på."

Ett vanligt nio till fem-jobb har aldrig varit något för honom. Det har alltid varit för lockande att leta efter avvikande lösningar, och det stilla livet har känts som ett hot.

Heimonen grundade Comsel System tillsammans med sin far när han fortfarande studerade i Vasa. Han blev färdig ingenjör i automationsteknik år 1991 och flyttade till Stockholm efter att ha gjort militären. Företaget i Finland skötte han på distans.

År 1996 grundade Heimonen ett konsultföretag inom datakommunikation, Comsel System Sweden, som hade bland annat Ericsson och Telia som kunder. Efter några år sålde han företaget och flyttade tillbaka till Finland.

I början av 2000-talet började Comsel System tillverka datakommunikationsmoduler för bland annat elmätare i Norden. Modulerna levererade elbolagen data om kundernas elförbrukning på timbasis. Tidigare var det vanliga att man kom och läste av elmätaren manuellt en gång om året.

"År 2009 hade vi en omsättning på 52 miljoner. Det var ganska stort för ett företag med 23 medarbetare."

Artificiell intelligens öppnar möjligheter

Idag har Comsel System tio anställda och ett dotterbolag i Sverige. Utöver system för smarta hem erbjuder de smarta lösningar för energibolag. Även ett vattenverk finns bland kunderna.

Även om företaget har en skiftesrik historia – Heimonen har bland annat sålt och sedan köpt tillbaka sin firma – tycker VD:n att företaget i sin nuvarande tappning först nu har fått upp farten.

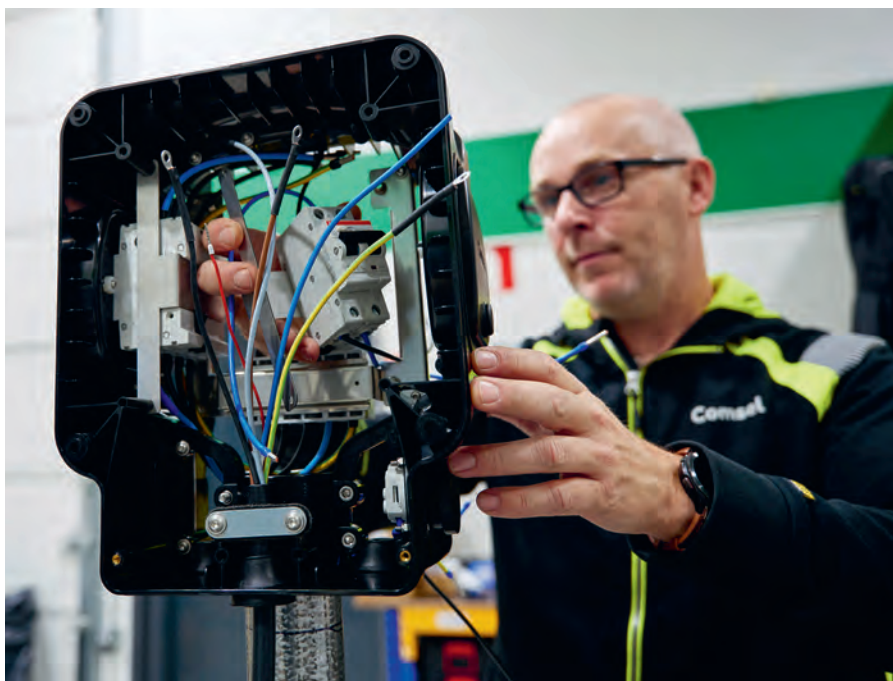
"Behovet av att optimera energiförbrukningen och därmed minska utsläppen blir större och större hela tiden."

Comsel System strävar efter att tillverka smarta apparater som möter detta behov. Apparaterna ska kunna lära sig och bli smartare och erbjuda konsumenterna nya sätt att spara energi och leva på ett miljövänligare sätt. Marknaden finns för tillfället i Norden, men Heimonen ser tillväxtpotential även på andra håll.

"Om affärsmodellen fungerar i Finland gör den det också i andra länder." ●

Säkerhet och smarta hem | Datasäkerhet är kärnan i Comsel Systems verksamhet. Företaget utvecklar och tillverkar förutom apparater för smarta hem även laddstationer för elbilar enligt Eco Design-principen.

Recept **RIIKKA KAILA**
Foto **KIRSI-MARJA**
SAVOLA

SKÖN TWIST

Pekannötterna och parmesanen ger pastan en trevlig crunch och mustighet, och salviabladen tillför det lilla extra.

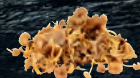
Säsongens favoritpasta

Skörden från svamputflykten får sällskap av rostad myskpumpa i denna aromrika pasta. Den smarriga vegorätten är lättlagad och värmer underbart i höstrusket.

Börja med pumpan.

Klyv pumpan och ta ur kärnorna. Skala pumpan och skär den i bitar. Lägga bitarna på ett bakplåtspapper på en ugnsplåt. Ringla över olja och strö med salt. Rosta i 225-gradig ugn i 15–20 minuter tills pumpan är mjuk.

Sedan är det svamparnas tur. Rensa svamparna och skär dem i bitar om de är mycket stora. Fräs dem

i en torr stekpanna så att vätskan dunstar bort. Lägg undan svamparna.

Gör i ordning pastan.

Koka pastan enligt anvisningarna på förpackningen och låt den rinna av. Smält smöret i en stekpanna och fräs löken och vitlöken i smöret i ett par minuter. Blanda i salviabladen och låt fräsa ytterligare ungefär en minut. Rör in alla ingredienser i pastan och krydda med salt och peppar. Servera genast.

För fyra personer behöver du:

1 liten myskpumpa
ca 2 msk rybsolja
salt
ca 1 ½ l färska svampar (t.ex. trattkantareller)
250 g bandpasta
1 lök finhackad
2–3 vitlöksklyftor finhackade
50 g smör
ca 1 dl salviablad
50 g riven parmesan
1–2 dl pekannötter
En nypa krossad svartpeppar

KOM MED OCH PÅVERKA!

Vill du dela med dig av dina idéer? Vill du ge din åsikt? Har du ett intresse för diskussioner gällande energi? Anslut dig till kundgemenskapen!

Vi skickar meddelande till dig några gånger per år och det finns ingen skyldighet att delta i undersökningar eller evenemang.

Varför ska jag gå med?

Påverka: Detta är ett perfekt tillfälle att påverka samt föra fram din åsikt.

Gemenskap: Du har möjlighet att diskutera tillsammans med andra medlemmar i gemenskapen samt med våra experter.

Priser: Vi kommer dela ut olika sorters överraskningar mellan alla deltagare.

Hur kan jag delta?

Registrera dig på
vasaelektriska.fi/kundgemenskap

